

Staša Pavlović

Ivo Svetina: *Žuželka na dekliškem trebuhu.*

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2011.

Če se ponavadi na prebrane pesniške zbirke spomnimo s pomočjo besed, ki so jih zaznamovale, ali s pomočjo misli, idej, ki jih je zbirka podajala, je pri novi zbirki Iva Svetine drugače. *Žuželko na dekliškem trebuhu* si bomo zapomnili po vonjih, ki polnijo popisane strani, in po različnih grobo-nežnih površinah, ki smo se jih dotikali med branjem.

In če bi marsikdo pomislil, da poezija diši po mošusu, vrtnicah in vanilji ali morda po pačuliju, jasmínu in limonski travi, naj takoj povem, da se ta zbirka niti z esenco ne približa omenjenim dišavam. Poezija v *Žuželki* ni sladka, romantična in milozvočna, je groba, izvita iz bolečine in ranjenosti, je trpka, ostra in nenasitna. Prav takšne so tudi vonjave, ki jih oddaja – po znoju in izločkih, po krvi, ribah in gnijočih školjkah, smrad, ki ni umazanija, ampak aroma prvobitnosti, vračanja k rojstvu in htoničnosti. Je živalski vonj, vonj prepotenih psov, polnih slinaste dlake, vonj “podrekanih ovc in smrdečih ovnov” ter hkrati vonj “po urinu dišeče ljubice”, neprezračene sobe po nenasitnem, dolgem ljubljenju, po ostankih kože za nohti, po potu, ki se nabira na koži in na zaprtih oknih.

Če verz iz Svetinove VIII. pesmi iz predzadnje zbirke *Sfingin hlev* pravi: “živali so dokaz, da boga ni,” je v *Žuželki* predstavljen povsem brezbožen svet. Od že omenjenih ovc in ovnov, do bikov, jelenov, konjev, oslov, kozlov, mačk, psov, ptičev, ki so vse po vrsti močna, libidinalna bitja, do muh, ki se lepijo na njihove vonjave, in sluzastih polžev; prav izločki sluznice pa so ena od sedmih tekočin, ki so za pričujočo zbirko izredno pomembne, preostale so še urin, kri, znoj, sperma, solze in materino mleko. Vse so povezane z rojstvom ali celo s časom pred rojstvom, s človekovo pradomovino. Praizvor novih Svetinovih pesmi je namreč v “sluznici kiselkastega vonja”, kjer biva navdih in od koder verzi pridejo na svet, polni vonja po življenju pred življenjem, žejni materinega mleka; nekateri pa ostanejo v sluznici, nerojeni, s krvjo in urinom odplaknjeni v pozabo.

Tuzemsko življenje je razklano bivanje, polno samote in žalosti ter hrepeneja po izpo(po)lnitvi, ki se manifestira v potencirani sli, v skorajda bolečem, brezmejnem poželenju, ki pelje do norosti in do neskončne želje po prodiranju, v upanju na zapolnjenost lastne in polnjenje nekogaršnje praznine. Živalski imaginarij, ki zapolnjuje skorajda vsako od dvainpetdesetih pesmi, tukaj služi potenciranju človeške pohote, poudarjanju in povečevanju libida, prelaganju dela bremena na kremplje, trikotne jezike in tipalke drugih. Kajti po vročičnem grabljenju in spletnanju dveh potnih teles, po trenutku, ko je stopnjevanja konec, ko se oba vsaj za trenutek počutita zapolnjena, znova povezana v htonični pradomovini, znova nastopi velika praznina, tokrat drugačna, še malo globlja od prejšnje. Meseno poželenje čez poltene in čutne užitke človeka namreč približuje in oddaljuje smrti – sla je hkrati tudi smrtni gon, gon, ki vodi k občutku, da sta trenutno na točki, ki je od smrti najbolj oddaljena, in obenem, da sta na tej točki smrti bliže kot kadar koli prej ali pozneje.

In zato je leto, ki se v Svetinovi zbirki začenja sredi vročega poletja, “leto smrti, rojstva, potešitve žalosti in sle”. Vroče južnjaško poletje je, četudi v sedmi pesmi pravi da “to ni poletna impresija”, polno ležanja na plaži, hotelov z bazeni in lepih, golih teles, ki pa so iz dneva v dan, iz pesmi v pesem izpostavljeni manjši količini svetlobe, toplote in manj sproščeni telesnosti. Ko se poletje preveša v jesen, se ljubljenje preveša v obupano hlepenje po “mogočnih stegnih debele bele ženske, debele severnjakinje” po “kipečem ženskem mesu”, ki je poleg sperme čedalje gosteje pokrito tudi s solzami.

Če bi poezijo v zbirki *Žuželka na dekliškem trebuhu* obravnavali kot koordinate na zemljevidu, bi ta zemljevid imel obliko ženskega telesa. Žensko telo je namreč sestavljeno iz gora, dolin, travnikov in gozdov, “njena medenica [je] ograda za utrujeno čredo”, nasladno vino se pije iz “skodelice [njenih] pazduh”, školjki pod njenim popkom “nekateri rečejo nožnica”. Središče tega sveta, zapisanega na zemljevidu golega ženskega telesa, pa je trebuh; trebuh, na katerem počiva žuželka iz naslova zbirke in v katerem se je “led z mladiči ugnezdil”, preko katerega stopa “kot nerojen otrok čaščena mala smrt”, trebuh, ki je “neodkrita celina, najslajša blazina nespečnosti” in varna, mirna ploskev v primerjavi z utripajočo vulvo; je prostor, kamor se položi glavo in izgine “v čas, ki je uro pred tvojim”. V trebuhu ženske obstaja svet pred rojstvom sveta in Svetinov človek hlepi po “vrnitvi v maternico”, po “mesenih vratih”, da bi “ponovil svoje rojstvo”. Zaznačevanje polj okoli trebuha je pravzaprav mapiranje bolečine, ki izhaja iz “biti rojen” in ki nenehno niha med znano praznino in želeno izpolnitvijo, po kateri hlepi, četudi ve, da ta po tem,

ko je končana, praznino še bolj razprostre in tako "hipom pohote" sledijo "ure obupa". Namesto vina se v trenutkih pohote izpija znoj iz ženskih pazduh, ki se razpira[jo] "kot nagi cvet, obarvan z bledim vonjem, ki od njega vodi sled do postelje".

In če se morda zdi, da je erotika edino, iz česar je sestavljen pesniški svet v *Žuželki na dekliškem trebuhu*, to ne drži. Kljub grobosti in neposrednosti erotičnega izraza je pričujoča zbirka pravzaprav lirična pripoved o tragiki ljubezni. Ne o tragični, neuslišani ali kako drugače nesrečno zaznamovani ljubezni, ampak o sami tragiki pojava ljubezni, ki izhaja iz že omenjenega dejstva biti rojen. Z vrnitvijo v čas pred rojstvom bi izginila tudi razdvojenost bivanja in z njo tragika ter bolečina, strah pred smrtjo, strah pred vnovičnim rojstvom. Pot nazaj je mogoča skozi vulvo pramatere, ki je ženska, zaradi česar telesni stik z njo postane ne samo dejanje gona in fizične privlačnosti ali ljubezni do ženske, ampak tudi in predvsem ljubezen in privlačnost do sveta, ki je bil zapuščen z rojstvom in ki se iz leta v leto bolj oddaljuje. Trenutki bližine z žensko niso nujno samo potno ekstatični in strastni, pogosto so tudi polni miline in poudarjene dvojine, v kateri si ona in on vzajemno odvzemata strah pred smrtjo, samoto in izpraznjenostjo, v kateri skupaj potujeta v svetove, v katere se ni mogoče vrniti, naj se še tako trudita, ali se poskušata vsaj popolnoma združiti v eno celoto, v dve samoti, kar je prav tako neizvedljivo – "in vse kar naju / prekriva, naju ločuje". In ravno to je ta tragika ljubezni, ljubezni, ki ni samo erotični in čustveni odnos dveh ljudi, ampak tudi odnos njiju kot dveh posameznikov do sveta, ki je, in sveta, ki je nekoč bil. Spopad z minljivostjo, s prevešanjem poletja v jesen; iz tega notranjega spopada, s kapljanjem časa na posušeno jesensko listje, se tudi naslada vse bolj preveša v statično bližino, brez grobosti in naglih gibov. Sklep je čedalje bližje, ona in on se ozirata, se vračata vsaksebi in vseeno znova pristaneta skupaj: "Ne morem verjeti, da vrnila sva se / eden k drugemu, izgubljenca, naduteža, / nesrečneža, ki priznati si nisva hotela, / da nič drugega ni pod mračnim popoldanskim / nebom kot le najini, s smrtjo blagoslovljeni telesi." Ko on reče, da [njune] "besede niso od ljubezni, še manj od pohote", ljubezen kljub vsemu postavlja nad pohoto, kar je ravno nasprotno verzu iz V. pesmi v *Sfinginem hlevu*, v katerem pravi, da "zarezal [je] [sledi] z nevidnim rezilom, ime mu je bilo pohota, / včasih, proti večeru tudi hrepenenje, / nikdar pa ne ljubezen."

Oziranje pa ni nekaj, kar bi počela izključno ljubimca; iz pesmi v pesem se v svoje besede in pretekle pesniške zbirke, v svojo pesniško zgodovino vrača tudi pesnik sam: "Zaprejo se slovarji in oglasi se muzika: / sonate in fuge, harmonije nebesne, / besedi uspelo se je znebiti pomena / in so

črke postale skoraj večni glasovi.” Zapisovanje *gneče besed* v nevidni, a večni časoprostor, kjer bi se razpomenile in postale vsem slišna glasba, je želja pesnika, ki je “steno stoletja popisal s plašno pisavo” in ki se sprašuje: “le kdo bral bo vrstice, ki stih niso, / da v njih našel bi nemara svojo bolečino, / solzo in kapljo krvi?”

Oziranje, ki je hkrati polno patinaste melanholije in znova odprtih ran ter velikih prevpraševanj, pa se vseeno ne izpoje v tonu obžalovanja; kakor ljubimca v trdnem objemu povzameta vso viharost preteklosti v verzu “O blažena norost najine ljubezni!”, tako bi mogel pesnik enako zaključiti o vseh svojih na stene zapisanih besedah, medtem ko bi že pisal nove.